

TUSINA ELINVOIMATEKOJA

FORZA FORSSAN SEUTU

23.8.2018

MDI

Aluekehittämisen konsulttitoimisto

Janne Antikainen • Timo Aro • Benjamin Heikkinen • Jaakko Huttunen • Tommi Ranta

SISÄLTÖ

1.	ALKUSANAT - TILANNEKUVA	3
2.	ELINVOIMAN VIITEKEHYS	4
3.	ELINVOIMAOHJELMAN TEEMAT JA TEOT	8
	<i>Forssan seudun veturitoimialat</i>	8
	<i>Vaikuttava ja kysyntää vastaava koulutus</i>	12
	<i>Forssan seudun MALLikas elinympäristö</i>	14
	<i>Kuolemanpaikalta kärkeen - miten elinvoimaohjelman teot viedään käytäntöön?</i>	16
	<i>Liitteet</i>	21

1. Alkusanat - tilannekuva

Forssan seudun kehityskuva ei ole helpoimmasta päästä. MDI:n kesällä tekemän Kanta-Hämeen väestösuunnitelman mukaan, joka on Tilastokeskuksen väestöennustetta realistisempi, seudun reilusta 33 000 asukkaasta mennään vuoteen 2040 mennessä noin 28 000 asukkaaseen. Seutu on kokenut isoja kolauksia elinkeinoelämässä viime vuosina, ikärakenne ja muuttoliike muuttuvat yhä synkemmiksi. Pitäisikö tässä tilanteessa lyödä hanskat tiskiinkin ja nostaa kädet pystyyn? Ei, vaan tässä tilanteessa on vieläkin vimmattummin tehtävä töitä elinvoiman vahvistamisen eteen. Kyse on nyt taistelusta, yhdessä. Tosiasiat on tunnustettava, siksi tämänkin paperin pohjana on paljon faktatarkastelua.

Vaikka väestökäpyrä osoittaisikin vielä hetken kaakkoon, on ensiksi rakennettava sellaisia elinvoiman pesäkkeitä, jotka näyttävät, että seudulta löytyy osaamista, tekemisen meininkiä ja elinvoimaa. Kun nämä pesäkkeet saavat kehityksen kierteen suunnan vaihtumaan negatiivisesta positiiviseen, käy kasvu ruokkimaan itseään. Tätä taikapiiriä löytyy suomalaisilta pikkupaikkakunniltakin, vaikkapa Sievistä, Vieremältä ja Kyröstä. Ja paljon hyviä juttuja Forssankin seudulta löytyy, kansallista ja kansainvälistä tasoa. Näitä vahvuuksia ja onnistumisia on tässä paperissa tuotu esiin.

Faktoja ja Forssan seutua on tässä paperissa tarkasteltu ulkopuolisen silmin - kokemukseen ja näkemykseen nojaten ja vertaillen kehitystä muihin Suomen alueisiin. Elinvoiman viitekehystä on tulkittu Forssan seudun näkökulmasta, ja tähän paperiin on koottu MDI:n ehdotukset välttämättömistä teoista, joilla Forssan seutu kammetaan positiivisen kehityksen uralle.

Ja jossain kohdassa voi olla myös läpimurron paikka, on pohjustettava suuria muutoksia, haistettava trendejä ja tuulia, tartuttava mahdollisuuksiin. Esimerkiksi kiertotalous ja Järkivihreys voivat muuttaa maailman ja siinä sivussa myös Forssan seudun. Ja siinä kohdassa myös käpyrät saavat uuden suunnan.

2. Elinvoiman viitekehys

Tulevaisuuden Forssan seutu on elinvoimainen, vetovoimainen ja pitovoimainen. Tämä edellyttää Forssan seudulta panostamista kasvun edellytyksiin ja kasvuun. Forssan seudun on kyettävä houkuttelemaan jatkossa nykyistä enemmän uusia asukkaita, yrityksiä, investointeja ja pääomaa - unohtamatta myös positiivista näkyvyyttä ja siitä syntyneitä mielikuvia. Forssan seudun nykyisten asukkaiden ja vapaa-ajan asukkaiden on oltava tyytyväisiä palveluihin, omaan asuin- ja elinympäristöönsä ja viihdyttävä alueella. Seudulla on oltava hyvä asua, yrittää ja viettää vapaa-aikaa.

Alue voi olla elin-, veto- ja pitovoimainen monella eri tavalla, mutta taustalta on aina tunnistettavissa säännönmukaisuuksia. Alueen houkuttelevuus voi perustua johonkin yksittäiseen tekijään tai laajempaan kirjoon ja eri tekijöiden yhdistelmään. Forssan seudun asemaa on tarkasteltu seuraavaksi osana kukoistavan alueen viitekehystä. Viitekehys muodostuu viidestä toisiinsa liittyvästä pilarista, jotka liittyvät alueen elinvoimaisuuteen, vetovoimaisuuteen, pitovoimaisuuteen, valovoimaisuuteen ja kipinä- tai kitkatekijöihin. Tekijät ovat yhteisiä riippumatta alueen koosta, sijainnista tai kehittymisen vauhdista.

ELINVOIMAN VIITEKEHYS

Kuvio 1. Kukoistavan alueen viitekehys

Alueen elinvoimaisuus

Alueen elinvoimaisuus muodostuu alueen kasvuun ja yleiseen kehitykseen liittyvistä tekijöistä ja sijainnista. **Elinvoimaisuuden ytimessä on työpaikkojen luonti ja työllisyyskehitys, sen tulee olla myös Forssan seudun ykkösprioriteetti.** Yritysmönteinen ilmapiiri, alueen avainyritykset ja niiden ympärille muodostuneet keskittymät ja verkostot luovat kasvun perustan. Monipuolinen koulutustarjonta puolestaan vahvistaa alueen osaamispohjaa ja vastaa työvoimatarpeisiin. Myös osaamis-, innovaatio- ja kehitysympäristöjen ja -keskittymien merkitys kasvaa jatkuvasti. Sijainti suuren kasvukeskuksen läheisyydessä tai pääliikenneväylän varrella tuottaa alueelle sijaintietua. Alueen vetovoima on riippuvainen sijainnista suhteessa tiedon, osaamisen, talouden, tuotannon ja logistiikan solmupisteisiin. Toimivat ja sujuvat liikenneyhteydet muodostavat kehittämisen suonet, ja liikennepoliittiset ratkaisut vaikuttavat muuhun aluekehitykseen. Sekä alueen ulkoinen että sisäinen saavutettavuus ovat merkittäviä kilpailukykytekijöitä, arjen liikkumisen helppous on merkittävä osa elinvoimaisuutta.

Alueiden elinvoima tai elinvoimaisuus muodostuu useista toisiinsa liittyvistä tekijöistä, eikä elinvoimaisuuden yksiselitteinen määrittely ole mahdollista. Kasvu on alueen elinvoiman tai elinvoimaisuuden perusta. Alueiden elinvoimaisuutta voidaan lähestyä kasvun osatekijöistä, jotka liittyvät muun muassa väestö-, työllisyys-, alue- ja kuntatalous-, osaamis-, tutkimus- ja tuotekehitys-, yritys- ja saavutettavuusdynamiikkaan. **Elinvoimainen Forssan seutu panostaa kasvuun ja kasvun osatekijöihin.**

Alueen elinvoima voidaan edelleen jakaa sisäiseen ja ulkoiseen elinvoimaan. Alueen ulkoiseen elinvoimaan vaikuttavat merkittävästi edellä mainitut isot ulkoiset toimintaympäristön muutostekijät, kuten elinkeino- ja toimialarakenteen muutokset, alueelle kohdistuvat investoinnit, väestökehitys, saavutettavuus ja alueella vierailevat matkailijat. Alue on ulkoisen elinvoiman osalta usein riippuvuus- ja vuorovaikutussuhteessa muiden tekemiin päätöksiin ja resursseihin. Alueen sisäiseen elinvoimaan liittyvät asiat ovat taas pääosin riippuvaisia omista päätöksistä, valinnoista ja tekemisestä. Sisäisen elinvoiman elementit rakentuvat mm. alueen yleisestä asenneilmapiiristä, luottamuspääomasta, päätöksentekokyvystä, yhteisestä tekemisestä ja ennen muuta kyvystä reagoida toimintaympäristön muutoksiin.

Forssan seudun menestys nojaa keskinäiseen luottamukseen ja sisäiseen yhtenäisyyteen.

Alueen vetovoimaisuus

Alueen vetovoimatekijät tekevät alueesta, kiinnostavan ja houkuttelevan ulkopuolisten näkökulmasta. Alueen tarinalla, kulttuurilla ja identiteetillä, historialla ja monikerroksisuudella on väliä. Vetovoimaisuuteen vaikuttavat muun muassa subjektiiviset tunnetekijät, työ- ja opiskelumahdollisuudet, asuin- ja elinympäristön viihtyvyys, palvelut, vapaa-ajanviettomahdollisuudet, liikenneyhteydet ja alueen imago. Vetovoimaa luovat tekijät voidaan jaotella perinteisiin ja moderneihin tekijöihin. Perinteisiä tekijöitä edustavat paikkaan liittyvät tekijät, kuten matkailu- ja luontokohteet, asumiseen liittyvät tekijät ja asuin ympäristön laatu. Modernit tekijät liittyvät enemmän kulttuuriin, liikuntaan ja vapaa-aikaan sekä aktiiviseen asukastoimintaan ja yhteisöllisyyteen. Tapahtumien ja elämysten rooli korostuu yhä enemmän. Vetovoimatekijöissä korostuu myös kyky erottautua, tekijöiden merkityksellisyys ja erilaiset kohtaamispaikat. ***Forssan seudun on pystyttävä erottumaan positiivisesti muusta Hämeestä ja eteläisestä Suomesta.***

Alueen vetovoimassa tai vetovoimaisuudessa on tärkeää erottaa toisistaan muutto-, sijainti- ja paikkavetovoima. Muuttovetovoima kuvaa alueen kiinnostavuutta, haluttavuutta ja houkuttelevuutta uusien muuttajien, potentiaalisten muuttajien tai paluumuuttajien näkökulmasta. Sijaintivetovoima kuvaa paikan liikenteellistä tai logistista sijaintia solmupisteinä tai suhteessa läheisyydessä oleviin solmupisteisiin. Sijaintivetovoiman kannalta keskeistä ovat sujuvat ja nopeat liikenneyhteydet tai aikaetäisyys kasvukeskuksiin, mitkä taas vaikuttavat tavara-, investointi- ja pääomavirtoihin. Paikkavetovoima kuvaa tapahtumiin, elämyksiin, vetovoimapalveluihin, luontoon ja ympäristöön jne. liittyviä tekijöitä, jotka vetävät puoleensa matkailija-, tapahtuma-, vierailija- ja kävijävirtoja. ***Forssan seudun sijaintivetovoima on lähtökohtaisesti kunnossa, mutta muutto- ja paikkavetovoimaan on sen suuren potentiaalin vuoksi panostettava nykyistä enemmän.***

Alueen vetovoimaisuus perustuu tiedon lisäksi usein mieli- ja mainekuviin, joiden merkitystä ei tule väheksyä. Vetovoima on alueen ulkopuolisten asukkaiden, matkailijoiden, tapahtumakävijöiden, yritysten tai sijoittajien muodostama käsitys alueesta. Mainekuva voi olla myönteinen, kielteinen tai neutraali ja se vaikuttaa osaltaan alueen tulevaan kehitykseen ja kiinnostavuuteen. Olennaista on, että työpaikan, asumisen ja vapaa-ajan kietoutuessa yhteen, korostuu paikkaan liittyvien mielikuvien merkitys. Työpaikan sekä asuin- ja elinympäristön on oltava samanaikaisesti houkutteleva ja joustava.

Alueen tärkeimmät vetovoimatekijät voidaan luokitella kahdeksaan eri luokkaan:

Subjektiiviset tunnetekijät: Syntymä-, koti- tai opiskelupaikka, puoliso, läheiset, ystävät, tuttavat ja paikkaan liittyvät siteet tai juuret

Työpaikka: Työ ja/tai potentiaaliset työmahdollisuudet sekä etenemismahdollisuudet

Asuminen: Asuin- ja elinympäristön viihtyvyys, asumisen vaihtoehtojen monimuotoisuus, arvonnousu ja lähiympäristö

Palvelut: Toimivat (lähi)palvelut ja vetovoimapalvelut (vapaa-aika, liikunta, kulttuuri, harrastukset jne.)

Sijainti: Sujuvat ja nopeat liikenneyhteydet, saavutettavuus

Opiskelu: Hyvä koulutustarjonta, opiskelumahdollisuudet, (homeettomat) lähikoulut, korkeakoulut

Lapset: Lasten ja lastenlasten asuinpaikka tai sen läheisyys

Maine: Paikkaan liitetyt mieli- ja mainekuvat, imago, myönteinen julkisuus, kiinnostavuus, tunne kehittyvästä alueesta, edelläkävijyysmaine, elinvoimaa buustaavat teot, kansainvälisyys, elävä kaupunkikulttuuri

Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI:n näkemykset Forssan seudun veto-, pito-, valovoima- ja kipinätekijöistä. Vihreä nuoli ylöspäin = KUNNOSSA; keltainen nuoli oikealle = OK-TASOLLA, mutta ei erottautumistekijä; punainen nuoli alaspäin = HAASTEITA NÄKÖPIIRISSÄ

MDI:n näkemys seudun vetovoimatekijöistä

- ▲ **Subjektiiiviset tunnetekijät:** kiistattomat, suurimmalla osalla Forssan seudulta lähteneillä positiivinen kuva seudusta
- ▼ **Työpaikka:** rajalliset mahdollisuudet etenemiseen ja osaamiseen, toisen työpaikan puute
- ▶ **Asuminen:** Pientaloasuminen kunnossa, mutta asuntojen arvon säilyminen ja hintakehitys on kysymysmerkki
- ▶ **Palvelut:** erittäin toimivat peruspalvelut, vähän erikoispalveluja
- ▶ **Sijainti:** keskellä suuria kaupunkiseutuja, mutta silti liian kaukana, logistiikalle hyvä sijainti, ihmiselle hieman haasteellisempi
- ▶ **Opiskelu:** hyvä perustarjonta, muutamia profiilipaikkoja
- ▼ **Lapset:** isovanhempien jälkikasvu (lapset ja lastenlapset) muuttavat suuriin keskuksiin, jolloin ikääntyvälle väestölle ei ole houkutus muuttaa Forssan seudulle
- ▶ **Maine:** (Ylen huumoriohjelmien) ihmeellisestä naljailukampanjasta huolimatta myös paljon positiivisia kokemuksia

Alueen pitovoimaisuus

Alueen pitovoiman tai pitovoimaisuuden kannalta avainkysymys on, mitkä tekijät saavat asukkaat jäämään ja viihtymään alueella. Avainkysymys on, millainen on alueen asukkaiden helppo, sujuva ja onnellinen arki. Pitovoimaisuuteen vaikuttavat merkittävästi kaikki vetovoimatekijät, joihin liittyy asukkaiden positiiviset omakohtaiset tiedot, havainnot ja kokemukset eli paikan laatu. Pitovoimaisella alueella korostuu tyytyväisyys palveluihin ja omaan asuin- ja elinympäristöön. Identiteetti puolestaan sitoo paikkaan ja luo yhteenkuuluvuutta. Identiteettiin liittyy erilaiset paikan merkitykset, kuten side syntymä-, koti- ja opiskelupaikkaan, henkilökohtaiset suhteet ja side esimerkiksi kylään tai kaupunginosaa. Myös alueen maine eteenpäin menevänä ja kehittyvänä alueen on osa pitovoimaisen alueen piirteitä.

Alueen tärkeimmät pitovoimatekijät voidaan luokitella vetovoimatekijöiden tavoin kuuteen luokkaan:

1. **Kaikki em. vetovoimatekijät:** Vetovoimatekijöihin liittyvät positiiviset omakohtaiset tiedot, havainnot, kokemukset jne., jotka muodostava paikan laadun
2. **Tyytyväisyys paikan palveluihin ja omaan asuin- ja elinympäristöön:** Lähipalveluiden saavutettavuus ja laatu, hyvä asuminen, arjen sujuvuus ja turvallisuus, viihtyvyys, mukavuus, elämisen helppous, lähestyttävyyys, toimivuus jne.
3. **Onnellinen ja hyvä arki:** Työ ja elämä, koettu hyvinvointi, vapaa-aika ja hyvät harrastusmahdollisuudet, rakennettu ympäristö & lähiluonto, sujuvat yhteydet, ystävät, tuttavat ja verkostot, oma elämänvaihe
4. **Hyvä fiilis ja ilmapiiri:** Hyvä ja myönteinen me-henki, yhteisöllisyys, yhdessä tekeminen, luottamus, tunneilmasto, sisäänpäinlämpiävyyden aste, mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa
5. **Identiteetti, historia ja kulttuuri:** Paikkaan sitova yhteenkuuluvuuden ja samaistumisen tunne, paikkaan liittyvät siteet, juuret ja perinteet sekä omaleimaisuus
6. **Maine:** Hyvä maine ja imago, tunne eteenpäin menevästä ja kehittyvästä alueesta, edelläkävijyysmaine

MDI:n näkemys pitovoimatekijöistä:

- ▶ **Kaikki em. vetovoimatekijät:** muutamille houkutteleva, ei isoille massoille
- ▶ **Tyytyväisyys paikan palveluihin ja omaan asuin- ja elinympäristöön:** alueen asukkaat ovat tyytyväisiä
- ▶ **Onnellinen ja hyvä arki:** ihmiset ovat tyytyväisiä
- ▶ **Hyvä fiilis ja ilmapiiri:** ja fiilis on paranemassa
- ▲ **Identiteetti, historia ja kulttuuri:** pitkät juuret
- ▶ **Maine:** entinen edelläkävijä kiertotaloudessa, muutamia profiilikohteita

Alueen valovoimaisuus

Alueen valovoimaisuus liittyy erottautumiseen, paikallisiin tai alueellisiin erityispiirteisiin, huippukiinnostaviin paikkoihin, persooniin, tapahtumiin ja tarinoihin tai ylipäätään sellaisiin niin sanottuihin WAU-efekteihin, jotka saavat ulkopuolisen kiinnostumaan alueesta tai jättävät positiivisia ja mieleenpainuvia jälkiä alueesta. Valovoimaisuuteen

liittyvät asiat kytkeytyvät usein luonto- tapahtuma-, matkailu- tai paikkakohteisiin, joihin tullaan kerta toisensa jälkeen niiden suuren elämys- ja huomioarvon vuoksi.

MDI:n näkemys valovoimaisuustekijöistä:

▼ **Alueen valovoimaisuus:** ei tunnistettavia WAU-tekijöitä, luonto ja muutamat profiilikohteet tarjoavat potentiaalia harrastajille.

Alueen kipinätekijät

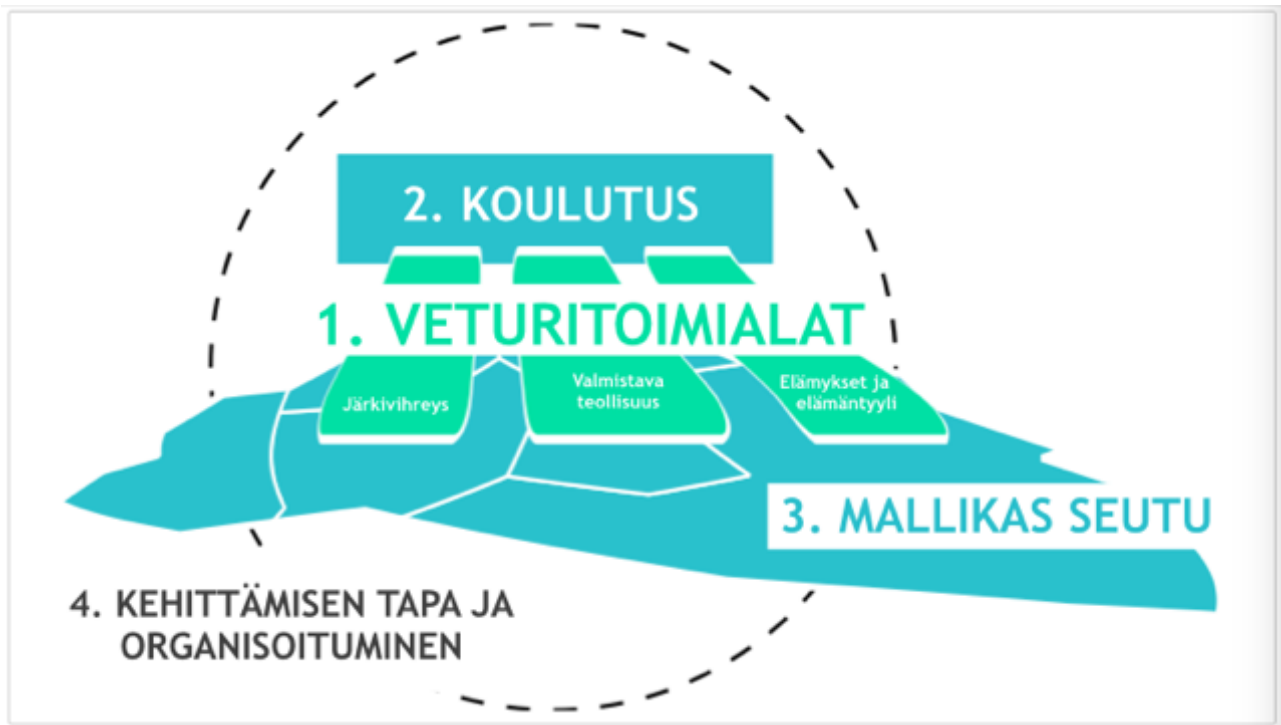
Alueen kipinätekijät liittyvät käytännön tekoihin ja tekemiseen, jotka saavat edellä mainitut muut tekijät toimimaan. Kipinätekijät liittyvät yhteiseen tekemiseen, tahtoon, tulevaisuususkoon ja tunteeseen. Sarja pieniä tekoja höystettynä kovalla tahtotilalla voi synnyttää elinvoiman kannalta merkittäviä kokonaisuuksia. Pienestä tai vähäpätöisestä asiasta voi kasvaa ajan mittaan suurta ja merkittävää. Sattumien ja onnen merkitystä ei kannata väheksyä, vaikka vaikutusmahdollisuudet niihin ovat pienet. Ilkeästä rakennemuutoksesta tai radikaalista ulkoisesta shokista voi syntyä uusia mahdollisuuksia ja menestystarinoita. Heikkoudet kääntyvät vahvuudeksi. Kipinätekijät voivat olla siis joko yhteisestä tahtotilasta riippuvia tai luonteeltaan yllättäviä ja ennakoimattomia.

MDI:n näkemys kipinätekijöistä:

► **Kipinätekijät:** kipinää iskee paremmin, muutama vuosi menty parempaan suuntaan, luottamusta löytyy

3. Elinvoimaohjelman teemat ja teot

Forssan seudun elinvoimaohjelma on pullollaan tekoja seudun elinvoiman vahvistamiseksi. Tässä luvussa esitellään ohjelman ydin, joka rakentuu (1) *seudun veturitoimialojen*, (2) *koulutusprofiilin*, (3) *MALLikkaan elinympäristön* ja (4) *kehittämisen organisoimisen ympärille*. Kullekin kokonaisuudelle on määritelty ehdotus välttämättömistä kärkitoimenpiteistä ja pidempi lista muista elinvoimaa vahvistavista teoista.

Kuvio 2. Forssan seudun elinvoimaohjelman teemat.

Forssan seudun veturitoimialat

Forssan seutu on kärsinyt rakennemuutoksesta suurten teollisten työnantajien irtisanottua henkilöstöään. Forssan seutua aiemmin vaivannut työttömyys on kuitenkin käännytynyt osalla aloista työvoimapulaksi. Yleisenä ongelmana seudun yrityksillä on myös rekrytointivaikeudet toimihenkilö- ja asiantuntijatehtäviin. Panostukset seudun asumisen ratkaisuihin, viihtyvyyteen, imagoon ja työnantajamielikuviin ovat ensiarvoisen tärkeitä, jotta seudulle muuttamisen houkuttelevuutta saadaan lisättyä. Muutokset työn luonteessa ja työn tekemisen tavoissa ovat havaittavissa, ja ne tulevat muuttamaan yhä vahvemmin nykyisiä tapoja tehdä työtä. Seudulla on hyvin tarjontaa toimitiloista, mutta ne eivät kuitenkaan houkuttele yrityksiä ja täysin vastaa yritysten tarpeisiin.

Forssan seudulta on tunnistettavissa kolme toimialaa, joihin panostaminen on seudun elinvoiman kannalta oleellista.

UUDESTI KUKKAAN PUHKEAVA JÄRKIVIHREYS

Eurooppalaisessa biotaloudessa suurin työllistäjä on maatalous. Globaalin biotalouden työpaikkojen oletetaan kasvavan ainakin bioenergian, biomassan tuotannon ja biokemikaalien tuotannon aloilla. Forssan seudulla on erinomaiset mahdollisuudet edelleen kehittää jo nyt korkealle noteerattua bio- ja kiertotalouteen liittyvää yritys-, koulutus- ja tutkimustoimintaansa.

Etenemissuunnitelma:

Forssa seutu on nostettava takaisin Suomen ykkösalueeksi bio- ja kiertotaloudessa. Seudun on myös panostettava näihin läheisesti liitettäviin toimialoihin, kuten cleantechiin. Oleellista on sparrata alan yritysten tuotteiden ja palvelujen kehittämistä siten, että ne vastaavat kansainvälisiä vaatimuksia. Seudulla tuetaan uusien yritysten syntymistä kiihdyttämökonseptin avulla ja houkutellaan kohdennetusti samojen alojen yrityksiä sijoittumaan seudulle.

Onnistumisen mittarit:

Toimialan yritysten määrän kasvu seudulla
Toimialojen työpaikkojen määrän kasvu seudulla,
Toimialojen arvontisäyksen määrän kasvu seudulla

KÄRKITOIMENPIDE 1: KIIHDYTYSKAISTALLA FORZA (Seudun kasvu-, kehitys- ja kiihdyttämötoiminta)

Yritystoiminnan kasvu-, kehitys- ja kiihdyttämökonseptin luominen yhteistyössä LUKE:n, HAMK:n, Hevosopiston, LHK:n ja muiden koulutusorganisaatioiden kanssa

- Uuden yritystoiminnan käynnistämisen tukeminen seudulla ja opiskelijoiden sitouttaminen
- Tutkijapuolen hyödyntäminen esim. mentoreina
- Rahoituksesta ja henkilöresursseista sopiminen
- **Vastuutahot:** LUKE, HAMK, Hevosopisto, LHK sekä kuntien bio- ja kiertotalouden sekä cleantechin asiantuntijat
- **Aikataulu:** Konseptin suunnittelu käynnistetty 08/2018, kiihdyttämö toiminnassa vuodesta 2019 alkaen
- **Mittarit:**
 - Kiihdyttämön palveluita hyödyntäneiden yritysten lkm
 - Kiihdyttämön palveluita hyödyntäneiden asiakastytyväisyyskyselyiden tulokset

UUDISTUVA VALMISTAVA TEOLLISUUS

Forssan seutu tunnetaan teollisesta perinnöstään. Sittemmin teollisilla toimialoilla on kärsitty rakennemuutoksen aiheuttamista haasteista. Nykyiselläänkin valmistava teollisuus on seudun suurin merkittävin yksittäinen toimiala, sillä reilusti yli kolmannes seudun aluetaloudesta (38 %) koostuu teollisuuden eri toimialoista.

Etenemissuunnitelma:

Forssan seudun tulevaisuuden kannalta oleellista olisi uudistaa perinteisiä aloja vastaamaan tämän päivän ja tulevaisuuden tarpeita. Alojen uudistamistyössä tuleekin panostaa erityisesti tutkimus- ja kehitystoimintaan sekä robotisaatioon ja digitalisaatioon. Tuottavuuden nousun myötä saavutetaan myös yhä parempi kansainvälinen kilpailukyky. Tulevaisuuden teollisuuden osajia houkutellaan tekemällä pesäeroa vanhanaikaisiksi miellettyihin mielikuviin alasta. Seudun valmistavan teollisuuden uusiutumisessa oleellista on verkottua osaksi muihin kansallisiin ja kansainvälisiin toimialoihin, kuten esimerkiksi meriteollisuuden alihankintaverkostoihin.

Onnistumisen mittarit:

T&K -panostukset
Teollisten työpaikkojen määrä
Valmistavan teollisuuden arvontisäyksen kasvu
Seudulle kohdistuvat investoinnit

KÄRKITOIMENPIDE 2: 100 KASVAJAA

Teollisuuden rakenteiden uudistaminen

- Jokaiselle halukkaalle yritykselle tehdään määrittely kasvu- ja uudistumishalukkuuden mukaan. Valitaan parhaat 100 yritystä. Jokaiselle yritykselle määritellään kiihdytyskaistan pituus, sekä tarpeet tutkimuksessa ja koulutuksessa. Räätylödään tuki ja kannustetaan vertaiskehittämiseen. 100 kasvuyrityksestä tavoitteena 10 huippuonnistujaa, eli keskeisillä tunnusluvuilla mitattuna tuplaluvut kasvussa.
- Erityisenä teemana panostus robotisaatioon, digitalisaatioon ja toimintojen automatisaatioon.
- Valmistavan teollisuuden markkinoinnin kehittäminen vastaamaan nykyajan työnkuvaa
- Verkottautuminen kasvaviin aloihin (esim. meriteollisuuden alihankinta), sekä verkostoitumistilaisuuksien järjestäminen
- **Vastuutahot:** Kuntien yritysasiakoordinaattorit ja kuntien viestintähenkilöstö
- **Aikataulu:** Halukkaiden yritysten keräämisen aloitus heti. Valintaprosessin muiden toimenpiteiden aloitus vuoden 2019 aikana vastuutahojen laatiman suunnitelman mukaisesti.
- **Mittarit:**
 - T&K -panostusten nostaminen 10 % valtuustokauden loppuun mennessä (vuonna 2016 T&K toimintaan investoitiin 28,1 miljoonaa euroa)
 - Työpaikkojen määrän kasvu
 - Valmistavan teollisuuden arvonlisäyksen kasvu
 - Seudulle kohdistuvien investointien kasvu

ELÄMYS- JA ELÄMÄNTYYLIMATKAILU

Matkailun aikaansaama arvonlisäys eli jalostusarvo vuonna 2016 oli Suomessa arviolta 4,6 miljardia euroa, joka on 2,5 prosenttia Suomen bruttokansantuotteesta. Kanta-Hämeen matkailun osuus Suomen matkailusektorin tuottamasta BKT:sta on varsin pieni, vuonna 2015 1,7 %, koko maan keskiarvon ollessa 2,5 %. Esimerkiksi Ahvenanmaalla kyseinen osuus on 15,6 %, Lapissa 5,7 % ja Etelä-Savossakin 3,6 %. Forssan seudulta löytyy paljon hyödyntämätöntä potentiaalia matkailun kehittämiseen ja matkailun tämänhetkisten kasvulukujen valossa alalla uusia mahdollisuuksia avautuu jatkuvasti.

Forssan seudun matkailun nykytilannetta leimaa sen koostuminen pienistä toisistaan irrallisista kohteista. Yksittäiset kohteet eivät yksinään ole riittävän vetovoimaisia houkuttelemaan suurempia massoja seudulle. Seudulla on sitouduttava yhteiseen matkailun visioon ja kehitettävä toimintoja sitä tukevaksi. Seudun kiinnostavimpia matkailukohteita ovat erityisesti Liesjärven ja Torrnsuon kansallispuistot, Eerikkilän urheiluopisto, Hevosmatkailu ja siihen liittyvät tapahtumat, joilla kaikilla on potentiaalia palvella sekä kotimaisia että ulkomaisia matkailijoita. Myös Humppilan museorautatie on tunnettu matkailukohde.

Etenemissuunnitelma:

Matkailun osalta seudun tulee profiloitua Järkivihreässä hengessä kestävä matkailun edelläkävijäksi. Matkailun osalta seudulla tulee tehdä nykyistä tiiviimpää yhteistyötä ja varmistaa matkailupalveluiden kehittämiseen riittävät resurssit. Erityisesti yhteisen matkailuportaalien ja -brändin edelleen kehittäminen ovat matkailupakettien konseptoinnin ja matkailumahdollisuuksien tunnettuuden lisäämiseen kannalta tärkeimpiä tukitoimintoja. Seudulla tulee kiinnittää pidemmällä aikavälillä huomiota myös seudun kuntakeskustojen ilmeeseen, palvelujen laatuun sekä majoituskapasiteetin riittävyteen. Matkailua tulee hyödyntää ylpäesti seudun käyntikorttina ja merkittävänä osana seudullisen imagon rakentamista sekä kansallisesti että kansainvälisesti.

Onnistumisen mittarit:

Päivämatkailijoiden määrän kehittyminen
Yöpymisvuorokausien määrän kehittyminen
Seudun matkailuportaalin kävijämäärien kasvu
Seudulle kohdenneet matkailuinvestoinnit
Maininnat seudusta matkailuun keskittyvissä medioissa

KÄRKITOIMENPIDE 3: KAUNIISTI RUSETOIDUT MATKAILUPAKETIT

Matkailupakettien kehittämien ja seudun yhteisen matkailuportaalin kehittäminen tarinallisemmaksi ja matkailupaketteja tukevaksi.

- Matkailupakettien kehittäminen
 - Seudun kohteiden ja elämysten linkittäminen osaksi pakettivalikoimaa
 - Kansallispuistot ja luontomatkailu matkailun perustana
 - Ypäjällä palvelupaketin kehittäminen erityisesti hevos- ja maatilamatkailuun
 - Eerikkilä urheilu- ja hyvinvointimatkailun avaintoimijana
 - Palvelut, lähiruoka ja monipuoliset majoitusvaihtoehdot esille
- Sivuston uudistaminen tarinallistaen ja matkailupaketteja esille tuoden
- Olemassaolevian alustojen käyttäminen oman portaalin ohella (mm. Tripadvisor, Tripsteri, Google-arvostelut, Instagram)
- **Vastuutahot:** Yrittäjät ja kuntien viestinnästä ja matkailusta vastaavat
- **Aikataulu:** Ensimmäiset matkailupaketit valmiina 06/2019 mennessä. Matkailusivuston uudistus valmis vuoden 2019 loppuun mennessä.
- **Mittarit:**
 - Matkailupaketit konseptoitu ja kuluttajien saatavilla
 - Sivuston kävijämäärät
 - Sivuston kävijöille toteutetun tyytyväisysmittauksen tulokset

MUUT ELINVOIMATEOT

- Toimitilojen ja yritystonttien markkinointitoimet seudun ulkopuolelle painottuen etenkin veturitoimialoille
 - Toimitilojen ja tonttien kustomointi yrityksille
 - Liidilista potentiaalisista yrityksistä ja uudenlainen ote yritysten lähestymiseen
 - Kartoitus siitä, millä yrityksillä olisi seudulla synergiaetuja ja mitä seudulla on tarjota yrityksille
- Seudulliset rakenteet työvoima- ja koulutustarpeiden kartoitukseen
 - Yhteistyömallin luominen oppilaitosten, TE-toimiston, kuntien ja yritysten välille
 - Yrityksien tarpeiden kartoittaminen
 - Keskeiset tavoitteet helppous, tehokas tiedonvälitys ja tarpeiden parempi tunnistaminen
 - Palvelun toteuttaminen yhdelle luukulle sekä yrittäjälle että muuttajalle
- Seudullisen elinkeinoportaalin perustaminen
 - Yhden luukun periaatteella toimiva matalan kynnyksen kontaktointimahdollisuus yrityksille
 - Työvoima-asiat
 - Harjoittelija- ja opinnäytetyöyhteistyö
 - Yritystontti- ja liiketilarekisteri
- Etätyöhubin perustaminen. Työtilan markkinointi myös kesäasukkaille, jolloin ulkopaikkakunnalta tulevien tarve viettää viikot ykköasunnolla esimerkiksi työskentelyn vuoksi vähenee
 - Kokeilu tehty kesällä 2018
 - Kokeilun oppien kerääminen ja jatkotoimien käynnistäminen
- Seudullisten vetovoimahankkeiden toteuttaminen seudun kuntien ja yritysten yhteistoimintana rintama, asuminen ratkaisut huomioiden.
 - Esimerkkinä Suomen parhaat työnantajat- kampanja. Great place to work -sertifioinnin saaneilla toimijoilla on työvoiman saatavuuden paranemisesta positiivisia kokemuksia.
- Hankintaosaamisen parantaminen, kriteeristön rakentaminen siten, että myös paikallisilla tuottajilla on mahdollisuus osallistua kilpailutuksiin
- Kaavoitus pyritään pitämään mahdollisimman ketteränä yrityksille ja huomioidaan tarpeet
- Humpilan logistiikkakeskus isona seudullisena kärkenä esille

- Seudun yhteisen matkailuvision- ja -brändin kehittäminen
 - Järkivihreiden ja kestävä matkailun liittäminen osaksi matkailubrändiä
- Matkailun ankkurikohteiden tunnettuuden lisääminen
 - Seudun yhteisen matkailumarkkinoinnin toteuttaminen

Vaikuttava ja kysyntää vastaava koulutus

Opiskeluikäiset nuoret muuttavat pois Forssan seudulta ja seudulla opiskelevien nuorien sitouttamisessa ei ole onnistuttu, vaan muuttovirrat vievät seudulta pois päin. Etenkin HAMK:ssa opiskelee iso joukko ulkomaisia tutkinto-opiskelijoita, joissa riittää kielitaitoisia kotimaan kulttuurin ja markkinoita tuntevia osajia. Näiden opiskelijoiden potentiaalia ei ole seudulla täysimääräisesti hyödynnetty. HAMK:ssa opiskellaan merkittävässä määrin myös etänä. Etäopiskelijoissa on suuri määrä potentiaalisia tulomuuttajia. HAMK:n osaamista ja profiilia tulee hyödyntää seudun kehittämisessä täysimääräisesti samoin kuin LUKE:n sijaintia alueella tulee pyrkiä hyödyntämään nykyistä laajemmin.

Toisen asteen koulutuksen merkitys nuorten sitouttamiseksi seudulle on tärkeää. Merkittävimpänä pullonkaulana yritysten ja oppilaitosten yhteistyölle on se, että yrityksissä ei täysin tunneta opiskelijoiden osaamista, ja sitä minkälaista yhteistyötä he voisivat oppilaitosten kanssa tehdä. Vastaavasti oppilaitoksissa tarvitaan lisää tietoa yrityskentän tarpeista. Seudun oppi- ja tutkimuslaitoksissa toteutettaviin hankkeisiin tulisi pyrkiä saamaan entistäkin parempi kytkös seudun toimijoihin, jotta toiminnan potentiaali saadaan täysimääräisesti hyödynnettyä. Seudun kehittymisen kannalta väestön koulutusasteen nostaminen vastaamaan asiantuntijatyön lisääntyvään tarpeeseen ja työn muuttuvaan luonteeseen on keskeinen pitkän aikavälin tavoite.

Forssan seudun koulutuksen kärjet mukailevat veturitoimialoja.

JÄRKIVIHREYS

Forssan seudun nykyiset koulutusalat vastaavat bio- ja kiertotalouden osaamistarpeisiin, ja seudulla tulisikin keskittyä näiden osaajien sitouttamiseen alueelle. Toimialan kasvaessa seudulla myös osaajien tarve tulee todennäköisesti kasvamaan. Nykyisessä koulutuksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota digitaalisen osaamisen kehittämiseen, yrittäjyysosaamiseen ja liiketoimintaosaamiseen toimialan kehittymisen tukemiseksi. Lisäksi kaikessa alan koulutuksessa on huomioitava kansainvälinen toimintaympäristö, sekä sen tuomat haasteet ja mahdollisuudet.

KÄRKITOIMENPIDE 4: HIMMEEN HIENO JÄRKIVIHREÄ OPISKELUPAIKKA

Kannusteet opiskelijoille muuttaa Forssan seudulle, sekä sitouttaa nämä seudulle

- Luodaan opiskelijapaketti, johon kuuluu asuminen, taattu harjoittelupaikka seudun yrityksissä, järjestöissä tai kunnissa. Tarjotaan matkaliput kotipaikkakunnalta takaisin Forssan seudulle ilmaiseksi 3 kertaa vuodessa, sekä tarjotaan etuja alueen yrityksiin. Hyödynnetään opiskelijapakettia seudun oppilaitosten markkinoinnissa.
- Kerätään tiedot opiskelijoiden tarpeista ja toiveista sekä opiskelun aikana että opiskelujen jälkeen, sekä luodaan tiivis yhteys opiskelijaan. Entisiin opiskelijoihin pidetään säännöllisesti yhteyttä.
- **Vastuutahot:** Oppilaitokset ja seudun kunnat
- **Aikataulu:** Opiskelijapakettin konseptointi syksyn 2018 ja kevään 2019 aikana, lanseeraus syksyllä 2019
- **Mittarit:**
 - Opiskelijapaketti toiminnassa syksyllä 2019

VALMISTAVA TEOLLISUUS

Ammattikoulutuksen koulutuslinjojen määrää ja laatua on tarkasteltava säännöllisesti vastaamaan teollisuuden vaatimuksia. LHKK:n merkitys paikallisen työvoiman kouluttajana on merkittävä HAMK:n toimiessa paikallistason ohella vahvemmin myös valtakunnallisesti. LHKK:n osaaminen muuntokouluttajana ja maahanmuuttajien kouluttajana tulee huomioida etenkin väestökehityksen pohjautuessa vahvasti maahanmuuttoon.

KÄRKITOIMENPIDE 5: KANSAINVÄLINEN LASKEUTUMISALUSTA

Kansainvälisesti osaavaa työvoimaa teollisuuden tarpeisiin

- Rääätälöityjen ja nopeiden kansainvälisten koulutusmallien toteuttaminen yhteistyössä paikallisten oppilaitosten ja yritysten kanssa
- Koulutuksien rääätälöintimahdollisuuksien ja yritysyhteistyön muotojen kehittäminen, konseptointi ja markkinointi seudun yrityksille
- Rakennetaan laskeutumisalusta kansainvälisille osaajille. Palvelussa huomioiden laaja-alaisesti työntekijöiden tarpeet (perhe ja puoliso, asuminen, palvelut ja harrastukset)
- Rääätälöityjen tarpeiden jatkuva kartoitus ja tiedon ylläpito, parhaimpien palvelujen tunnistaminen, tuotteistaminen ja levittäminen. Tiedon levittäminen palvelujen olemassaolosta esim. onnistuneita käytäntöjä esilletuomalla.
- **Vastuutahot:** LHKK, laskeutumisalusta: kuntien kehittäjät
- **Aikataulu:** Laskeutumisalustan konseptointi kevääseen 2019 mennessä, lanseeraus syksyllä 2019
- **Mittarit:**
 - Laskeutumisalustapalvelu toiminnassa syksystä 2019 alkaen

ELÄMYS- JA ELÄMÄNTYYLIMATKAILU

Ypäjän Hevosopistolla ja Eerikkilän urheiluopistolla on matkailualan merkittävänä ankkureina iso rooli myös omien alojensa ammattilaisten tuottajana. Tällä hetkellä osaajia syntyy yli seudun tarpeen. Liiketoimintaosaamisen ja yrittäjyysosaamisen roolia soveltuvilla koulutusaloilla tulisi korostaa matkailupalveluiden tuottamiseen liittyvän osaamisen lisäämiseksi. Matkailualan koulutuksen tarvetta tulee seudulla tarkastella tulevaisuudessa alan kasvun myötä esimerkiksi erilaisia joustavia opintomahdollisuuksia hyödyntäen. Matkailualan osaajien houkuttelu seudulle on tarvittaessa huomioitava seudun markkinointitoimissa ja -kampanjoissa.

KÄRKITOIMENPIDE 6: MATKAILUKOhteet KARTALLE

Hevosopiston, Eerikkilän ja HAMK:n biotalouden ja kestävän kehityksen osaamisen hyödyntäminen myös elämys- ja elämäntyylimatkailun kehittämisessä.

- Kannustaminen yrittäjyyteen tällä saralla, opiskelijoiden tiimiyttäminen ja sparraus, olemassaolevien koulutusalojen matkailullisen puolen kehittäminen
- Järjestetään hackathon-tyylinen tapahtuma syksyllä 2019 teemasta elämys- ja elämäntyylimatkailu, johon kutsutaan mukaan kansainvälistä ja kansallisen kärjen toimijoita.
 - Ensimmäisen hackathonin tehtävänä seudun palveluiden ja elämysten kartoitus paikanpäällä kiertämällä ja digitaalisia ratkaisuja kehittäen.
- **Vastuutahot:** Oppilaitokset ja kunnat
- **Aikataulu:** Elämys- ja elämäntyylimatkailun hackathonin toteutus syksyllä 2019
- **Mittarit:**
 - Hackathonissa syntyneiden ratkaisujen määrä. Tavoitteena myös vähintään yksi uusi yritys
 - Matkailukohteiden digitaalisten ratkaisujen kehittyminen

MUUT ELINVOIMATEOT

- Opiskelussa hyvin menestyneille opiskelijoille sponssi (toimintatoni) oman elämän aloittamiseksi Forssan seudulla
- Rekrykurssien järjestäminen (yritykset ja oppilaitokset yhteistyössä)
- Opiskelijoiden tutustuttaminen seutuun (Esimerkiksi uusien opiskelijoiden iltamakytännön jatkaminen ja jatkojalostaminen)
- LHKK:n palveluiden konseptointi yritysten työvoimatarpeisiin vastaamiseksi

- Oppisopimuskoulutuksen hyödyntäminen yritysten työvoimatarpeisiin, koulutuksen räätälöintimahdollisuudet yrityksille.
- FRUSH-tapahtuman kytkeytyminen konseptiin selvitettävä
- Onnistuneista käytännöistä viestiminen
- Oppilaitoksissa kehitettävä opiskelijoiden joustavia polkuja pienyritysjyyteen
- Jatketaan HAMK:lle tutkijaopettajan rahoitusta (profiili kiertotalouden, kestävän kehityksen, biotalouden, järvivihreyden ja ympäristöosaamisen ympärille)
- Seudun koulutusmahdollisuuksien markkinointitoimet nuorille
- Kouluratkaisut vetovoimatekijänä perheille
 - Nykyaikaiset koulukeskukset ja tilat
 - Laadukas sisäilma ja hyvät liikuntapuitteet
 - Vetovoimainen työpaikka opettajille ja mahdollisuus joustavampiin henkilöstöratkaisuihin
- Luken toiminnan laajempi hyödyntäminen erityisesti liiketoiminnan luomisessa ja kehittämisessä

Forssan seudun MALLikas elinympäristö

MAANKÄYTTÖ JA ASUMINEN

Forssan seudulla on monipuolisia kuntakeskuksia ja vireää maaseutua. Seudun kuntien keskustojen ja maaseutualueiden kehittäminen tulee perustua kunkin kunnan vahvuuksiin ja ominaispiirteisiin. Seudulla on kuitenkin varsin suuri tarve päivittää ja kehittää viihtyisää kaupunkiympäristöä ja kuntakeskuksia. Viihtyisät ja toimintoiltaan monipuoliset kaupunkiympäristöt ja kuntakeskukset houkuttelevat nykykehityksen valossa erityisesti nuoria ja korkeasti koulutettuja tulomuuttajia. Näiden asukasryhmien osuudet ovat seudulla yleisesti pienet verrattuna muuhun Suomeen, sekä erityisesti verrattuna suurempiin kasvukeskuksiin.

Samalla on huomioitava seudun kuntien erilaiset vahvuudet ja profiloida elinympäristöjä eri preferenssejä omaaville muuttajille sopiviksi ja kiinnittää huomiota elinympäristöjen viihtyisyyteen. Nykyisellään seudulla on erinomainen potentiaali tarjota elinympäristöjä luonnosta, ulkoilusta, rauhallisuudesta ja monipuolisista harrastuksista nauttaville. Seudun elinympäristö tarjoaa erinomaiset mahdollisuudet kaupunkialueiden ja kuntakeskustojen tiiville vuorovaikutukselle ympäröivien maaseutumaisien alueiden kanssa. Tämä mahdollistaa molempien elinympäristöjen parhaista puolista nauttimisen asuinpaikasta riippumatta.

Nuorten ja korkeasti koulutettujen houkuttelun lisäksi elinympäristöjä tulee kehittää kuunnellen vanhenevan väestön tarpeita. He muodostavat asukasryhmän, joille viihtyisä kuntakeskusta, mielekkäät keskusta-aktiviteetit ja palvelut ovat tarpeen. Seudun kuntakeskustojen vahvuus on haltuun otettavissa oleva mittakaavaa, joka mahdollistaa kävelyn ja pyöräilyn mahdollisuuksien kehittämisen. Nykyistä eheämpi, viihtyisämpi keskustojen yhdyskuntarakenne muodostaa keskeiselle tulomuuttajaryhmälle merkittävän vetovoimatekijän, vastaa ikääntyvän väestön asumis- ja palvelutarpeisiin ja mahdollistaa joukkoliikenteen eri muotojen ja palveluiden kehittämisen.

KÄRKITOIMENPIDE 7: PIENTALONÄYTTELY 2020

Uusien asumisen ratkaisujen pilotointi

- Forssan Aurinkorannassa järjestetään pientalonäyttely vuonna 2020. Seudulla kehitetään ja testataan jouhevimmat lupaprosessit, joille annetaan takuukäsittelyaika. Myös satelliittikohteiden tulee valmistua näyttelyajankohtaan mennessä. Näyttelyn asumisen konseptien edustavat Järkivihreyttä.
 - Muissa kunnissa on satelliittikohteet messuille, Eerikkilässä ja Ypäjällä loma-asuntoja futaaajille ja hevosperheille. Jokioisilla vähän suurempaa ja tilavampaa asumista ja Humppilassa keramiikkapolulla boheemimpia mahdollisuuksia.
 - Rakennuttajien kohdejoukko haetaan painotetusti alueen ulkopuolelta, erityisesti pääkaupunkiseudulta.
 - Messujen yhtedessä Forza talks -jossa keskustellaan maan parhaiden asiantuntijoiden siivittämän 2020-luvun asumisen muodoista ja tavoista.
- Pientaloasumisen lisäksi seudulla toteutetaan pilotteja uusista asumisen ratkaisuista. Pilotteina voivat toimia esimerkiksi ekopientalo, ryhmärakentaminen, miniomakotitalo, kaupunkipientalo, jakamistalouden- ja palveluasumisen konseptit tai harrastus- ja elämäntyyliasuminen (lisätietoja liitteen taustatietopaketesta)
- **Vastuutahot:** Kunnat, rakennuttajat, asukkaat
- **Aikataulu:** Valmistelu käyntiin syksyllä 2018, valmistelu 2019, messut 2020. Uusien asumisen ratkaisujen pilotointien suunnittelu käyntiin vuoden 2019 alussa. Ensimmäisten ratkaisujen toteutus vuoteen 2021 mennessä.
- **Mittarit:**
 - Kampanjan huomioarvo mediassa, valtakunnallinen julkisuus
 - Pientalonäyttelyn toteutus 2020
 - Uusien talotyyppien ja asumismuotojen rakentamismäärät
 - Profiilimuuttajien muutto alueelle, onnistuneet tarinat

LIKKUMINEN

Forssan seudun sisäisen ja ulkoisen saavutettavuuden kannalta joukkoliikenteen kehittämällä on suuri merkitys alueen elinvoiman kannalta. Forssan seudun saavutettavuutta joukkoliikennevälineillä on yksi seudun kasvun pullonkauloista. Myös valtateillä 2, 9 ja 10 on oleellinen rooli seudun saavutettavuuden kannalta. Tiestön kehittämisen yhteydessä on syytä kiinnittää myös huomioita seudun elinkeinoelämän raskaan liikenteen tarpeisiin. Joukkoliikenteen kehittäminen on tärkeää sekä ikääntyvän väestön kannalta että yksityisautoiluun kohdistuvien asennemuutoksien johdosta. Joukkoliikenteen kehittämistarve on selvityksien ja kyselyiden perusteella ilmeinen. Yhteyksiä kaivataan erityisesti suurempien kasvukeskusten suuntaan (Tampere ja Hämeenlinna) sekä seudun sisäisesti. Seudun väestöpohjan ja -tiheyden ollessa varsin alhaisia, on joukkoliikenteen kehittämisen ratkaisuja etsittävä erityisesti perinteisten mallien ulkopuolelta.

Uusia liikkumispalveluja on tarpeen kehittää seudun omista lähtökohdat ja tarpeet huomioiden. Forssan seudulla tulee hakea referenssejä pääasiassa suurten kaupunkien ratkaisujen ulkopuolelta. Kehitettävien palveluiden tulisi pystyä vastaamaan seudun eri käyttäjäryhmien tarpeisiin ja ottamaan huomioon paikalliset olosuhteet. Uudet kysynnän ja tarjonnan kohtaamista edistävät alustat, yhteispalvelupisteet, kuljetusten yhdistäminen, digitaaliset palvelut ja muut älykkäät ratkaisut menestyvät vain, jos niille löytyy paikallista tarvetta ja intoa ryhtyä käyttämään palvelutasoa ja arjen sujuvuutta parantavia ratkaisuja. Joukkoliikenteen kehittämisessä on syytä huomioida kokonaisnäkökulma, jotta voidaan tyydyttää kattavasti eri asiakasryhmien tarpeita.

KÄRKITOIMENPIDE 8: KAKSI MAAS-PILOTTIA: TEINILIIKKUMISEN VALLANKUMOUS JA PITKÄN MATKAN PENDELÖIJÄT

Seudulle räätälöityjen MaaS-palveluiden ja jakamistalouden ratkaisujen kehittäminen ja pilotointi

- Käynnistetään kaksi MaaS-pilottia. Ensimmäinen on esiteiniliikkumisen MaaS-pilotti. Seudun 10-14 -vuotiaiden pilottiryhmälle järjestetään kyydit harrastuksiin ja takaisin.
- Toinen pilotti on pitkän matkan työmatkalaisten työmatkapalvelut, johon sisältyy kyytien jakamista ja yhteiskäyttöautojen käyttöä pääkaupunkiseudulle, Tampereelle ja Turun suuntaan pendelöiville.
- Käynnistetään keskustelut LVM:n ja MaaS-operaattoreiden kanssa pilottien käynnistämisestä.
- Kartoitetaan pilottirytykset ja käyttäjät
- Kehitetään molempiin pilotteihin sovellus ja tietokanta.
- Tehdään pilotit rajatulla joukolla, kerätään tiedot ja kokemukset.
- Vakiinnutetaan toimijat palvelut ja käyttäjät
- **Vastuutahot:** Kuntien tekninen puoli ja palveluiden tuottajat, LVM, MaaS-operaattorit
- **Aikataulu:** Hyvien käytäntöjen kartoitus kuntien toimesta syksyllä 2018. Ensimmäisten pienimuotoisten pilottikokeilujen toteutus vuoden 2019 aikana.
- **Mittarit:**
 - Pilotit käynnistyvät 2019
 - Pilottien onnistuminen (toimijoiden ja käyttäjien arviointi)

MUUT ELINVOIMATEOT

- Kuntien keskusta- ja kyläsuunnitelmien laatiminen
 - Osallistava suunnittelu
 - Yleispiirteiset strategisesti ohjaavat dokumentit ohjaamaan kehitystä
- Kävely- ja pyöräilyreittien kehittäminen
- Joukkoliikenteen kehittäminen seudullisesti & suurimpiin kaupunkeihin saavutettavuuden parantamiseksi
 - Kutsuohjatun palveluliikenteen markkinointi laajemmalle käyttäjäkunnalle
 - Erityisesti uusien liikkumisen ratkaisujen hyödyntäminen joukkoliikenteen toteutuksessa
- Kevyen liikenteen väylien kehittäminen
- Sähköautojen latauspisteiden ja kaasuautojen tankkauspisteiden toteuttaminen
- Kunnat suunnannäyttäjinä sähkö- ja kaasuautojen hankinnassa
- Pitkän aikavälin seudulliseksi kärkihankkeeksi Humppilan logistiikkakeskus

Kuolemanpaikalta kärkeen - miten elinvoimaohjelman teot viedään käytäntöön?

SEUTUKUNNALLINEN ORGANISOITUMINEN

Forssan seudun yrittäjille ja kuntalaisille kuntarajoilla ei ole merkitystä jokapäiväisessä arjessa. Työssäkäyntiä ja asiointia tapahtuu luontevasti yli kuntarajojen. Forssan seutu on kompakti seutu, se on päivittäisen toiminnan ympäristö. Samalla Forssan seutu on saareke, se on lähellä suuria kaupunkiseutuja, mutta jäänyt niiden katveeseen. Seudullisia yhteistyörakenteita tulisi luoda koko toiminnallisen alueen kehittämisen huomioiden. Kunnat ovat yksinään liian pieniä toimijoita kehittämisspionnistusten tukemiseen. Yhteistyön ja tiedonkulun keskittyessä käpertyessä yksittäisen toimijan sijaintikuntaan, hukataan suuri määrä potentiaalia. Naapurikunnan onnistumisien kadehtimisen sijaan hyvien käytäntöjen opit tulisi saada jakoon ja onnistumisista seuraavia mahdollisuuksia hyödyntää. Forssan seudun kunnat ovat yksi joukkue. Seudun kuntien on kilpailtava yhdessä asukkaista ja yrityksistä. Yhteistyön ja yhteisten toimien resursoinnissa on huomioitava kuntien väliset kokoerot.

Seudun elinkeinoasioiden edistäminen kokonaisuutena vaatii joko hyvin tiiviit yhteistyörakenteet tai seudullisen organisaation. Forssan seudun kuntien elinkeinokehittämistä ei ole organisoitu seudullisesti, mutta se perustuu

uuteen, tiivistä yhteyttä pitävään kehittäjätehtokolmikkoon, jossa Forssalla ja Tammelalla on oma kehittäjänsä sekä Jokioisilla, Ypäjällä ja Humppilalla yksi jaettu kehittäjä. Kuntajohtajien piiri vaihtaa tietoa ja kokemuksia tiiviisti ja avoimesti. Nykyisellään yhteistyötä tehdään kuntien välillä, mutta seudun elinvoimatyön kannalta eri kuntien toimijat tarvitsevat vielä enemmän yhteistä seudullista näkökulmaa. Kehittämispäätöksiä olisi myös koottava yhteen toimenpiteiden liikkeelle laittamiseksi. Yhteistyön malli ei sinänsä ratkaise mitään, vaan onnistumisen ratkaisee yhteinen tahto ja luottamus toisiinsa. Ja se on elinvoimatyön aikana ollut jatkuvasti vahvistuvassa kurssissa, mikä on erinomaisen lupaava merkki. Yrityspalveluiden ohjaamisesta on tulossa yhä räätälöidymmää, palvelut kannattaisi jakaa elinvoimaohjelma esitetyn jäsenyyksen mukaisesti järkivihreyteen, valmistavaan teollisuuteen ja elämys- ja elämäntyyli- ja matkailun osioihin. Tämän lisäksi kehittämisessä tulisi olla laari muut toiminnot, joka sisältää perusneuvonnan ja sparrauksen muille kuin mainituille aloille. Seudun elinkeinotoimen organisoitumistavasta riippumatta seudulla tulee kiinnittää huomiota toimivien yhteistyöverkostojen ylläpitämiseen myös alueen ulkopuolelle, Forssan seudun tulee hakeutua aktiivisesti mukaan kehittämishankkeisiin sekä Suomen kasvukäytävälle (Helsinki-Tampere -akseli), että Pohjoiselle kasvuvyöhykkeelle (Helsinki-Turku -akseli).

KÄRKITOIMENPIDE 9: YHTEINEN SEUDULLINEN TULEVAISUUS

Yhteinen organisoituminen ja yhteinen tulevaisuustyö

- Selvitetään, onko tarvetta yhteiselle kehittämisyritykselle, johon kootaan myös kehittämisresurssit. Ulkopuolisen näkemyksen mukaan tälle olisi tarvetta.
- Järjestetään kaksi kertaa vuodessa yhteisiä laajoja seudullisia foorumeita virkamiehille, poliitikoille, yrityksille, koulutuslaitoksille, järjestöille ja aktiiveille. Tilaisuuksissa kiertävät seudullisesti tärkeät teemat ja siellä yhdessä arvioidaan elinvoimaohjelman etenemistä
- Hakeudutaan yhtenä joukkueena mukaan kehityskäytävien kehittämishankkeisiin (järkivihreydessä, valmistavan teollisuuden uudistumisessa sekä elämys- ja elämäntyyli- ja matkailussa
- Kuntien omien tilastojen ja tietojen yhdistäminen seudulliseksi tietokannaksi johtamisen ja päätöksenteon pohjaksi
- **Vastuutahot:** Kunnanjohtajat ja poliitikot
- **Aikataulu:** Päätöksentekoprosessi liikkeelle heti
- **Mittarit:**
 - Elinkeinoyhtiön perustamispäätös tehty vuoden 2019 loppuun mennessä
 - Elinkeinoyhtiö toiminnassa 06/2020 mennessä
 - Seudullisten tulevaisuusfoorumien järjestäminen, elinvoimaohjelman eteneminen
 - Forssan seudun mukanaolo kehityskäytävien ja -vyöhykkeiden kehittämishankkeissa

SEUDULLISEN BRÄNDIN KEHITTÄMINEN

Forssan seudun yksi merkittävimmistä ulospäin näkyvistä haasteista on siihen liitetyt mielikuvat ja imago. Seudullinen Järkivihreä-brändi kestää aikaa ja on kaiken lisäksi erittäin ajankohtainen. Koko seutu on saatava tiiviimmin tämän brändin taakse ja siihen tulisi kytkeä kattavasti seudun toimintoja, bio- ja kiertotaloutta, cleantechiä, koulutusta, liiketoimintaa, lähiruokaa sekä kestävä asumista ja liikkumista.

Imagolla, brändillä ja mielikuvilla on kokonaisuudessaan merkittävä vaikutus koko seudun vetovoimaan. Seudun voimavarojen keskittäminen yhteiseen brändiin mahdollistaa mittakaavahyötyjä, joita yksittäisten kuntien on yksinään vaikea saavuttaa. Yhteinen ja vahva brändi luo pohjan seudun vetovoimalle muuttoliikkeen, yritysten sijoittumisen ja matkailun näkökulmasta. Kokonaisuutena seudulla on kaikki mahdollisuudet menestyä vetovoimaisena alueena, niin asukkaiden, yritysten, matkailun kuin opiskelijoidenkin näkökulmista. Seutuna on mahdollista muodostaa kaikille kunnille omat profiilit, jolloin pysytään tarjoamaan laadukasta asumista monipuolisesti erilaisille asukasryhmille, houkuttelemaan eri profiilin ja toimintaedellytykset tarvitsevaa yritystoimintaa ja tarjoamaan opiskelijoille ainutlaatuisia koulutusohjelmia.

KÄRKITOIMENPIDE 10: JÄRKIVIHREYDEN ”REBOOT”

Toteutetaan järkivihreän-brändin ”reboot” sekä huippuosaamisverkoston käynnistäminen

- Lanseerataan uudestaan Järkivihreiden brändi
- Kärkituotteiden ja palveluiden nostaminen esiin ja menestystarinan tukeminen.
- Valitaan brändilähtöiseksi tunnettuja kasvoja urheilusta, politiikasta ja yrityksistä mainostamaan järkivihreyttä, Forssan seutua ja sen toimijoita.
 - Sopivien keulakuvien kartoitus, valinta ja toimenkuvan määrittely.
 - Forssan seudun Järkivihreyslähettilään valitseminen
- Ydinjoukko masinoidaan jakamaan kuvia, twiittejä ja postauksia seudulta. Bloggaajien kierrättäminen seudulla ja nuorten näkökulman löytäminen.
- Perustetaan järkivihreiden huippuosaamisverkosto ja rakennetaan kehittämissyhteys myös muihin seutuihin (erityisesti muut Kanta-Hämeen seudut, Suomen kasvukäytävä, Lahden seutu)
 - **Vastuutahot:** Kuntien viestintä, toteutukseen mukaan asukkaat, yritykset ja oppilaitokset
 - **Aikataulu:** Kampanjan suunnittelu syksy 2018, toteutus vuoden 2019 alusta alkaen.
 - **Mittarit:**
 - Valtakunnallinen huomio järkivihreydelle
 - Mediaseurannan osumien määrä
 - Huippuosaamisverkoston käynnistyminen 2019

TULOMUUTTAJIEN HOUKUTTELEMINEN

Forssan seudun kannalta on olennaista keskittyä tulomuuttajiin, potentiaalisiin tulomuuttajiin ja paluumuuttajiin lähtömuuttajien sijaan. Forssan seudun tulomuuton lisäämisen kannalta ehdottomasti potentiaalisiin alue on Helsingin seutu, ja Helsingin seudun sisällä erityisesti pääkaupunkiseudun keskuskaupungit Helsinki, Espoo ja Vantaa sekä valtatie 2:n vaikutusalueella olevat kunnat. Muita potentiaalisia lähtöalueita ovat kasvukolmion sisällä olevat keskuskaupungit ja seutukeskukset (Tampere, Turku, Hämeenlinna, Salo ja Loimaa). Pääosa Forssan seudun tulomuutoista tulee em. alueilta. Potentiaalisimmat muuttajaryhmät ovat 35-74 -vuotiaat aikuiset ja seniorit, jotka tekevät paikkaan liittyviä valintoja sijainnin, saavutettavuuden, toimivien lähipalvelujen, luontoon ja vapaa-aikaan liittyvien harrastusten ja kohtuullisten elämiseen ja asumiseen liittyvien kustannusten perusteella. Tämä ikäryhmä kannattaa viipaloida esimerkiksi tarkemmin 5- tai 10-vuotiskä-ryhmiin, ja määritellä jokaisen ikäryhmän kannalta tärkeimmät alueen veto- ja pitovoimaisuuteen vaikuttavat tekijät. Tämän ikäryhmän paikkaan liittyvien valintojen ja motiivien haltuunotto on Forssan kannalta iso mahdollisuus, ja myös erottautumistekijä muihin seutuihin nähden. Sen sijaan 25-34 -vuotiaiden nuorten aikuisten tulomuuton lisäämisessä kannattaa tehdä markkinointiyhteistyötä ja tunnettuuden lisäämistä muiden Kanta-Hämeen ja Varsinais-Suomen seutujen kanssa. Lisäksi Forssan seudun kannattaa panostaa Hämeenlinnan, Kotkan, Porvoon tai Salon tavoin erikseen iäkkäämpiin muuttajiin, jotka hakeutuvat lähemmäksi lapsia tai lastenlapsia, jotka asuvat kasvukeskusalueilla.

KÄRKITOIMENPIDE 11: KOHDEMARKKINOINTI: ERÄILIJÄT, HEVOS- JA FUTISPERHEET

Tulo- ja paluumuuttajien houkuttelemiseen tähtäävä kampanjan toteuttaminen

- Lapsiperheiden osalta kampanjassa keskitytään kolmeen perhetyyppiin: eräperheet, hevosperheet ja futaaajaperheet
 - Markkinointitoimien kohdentaminen potentiaalisimpien kohderyhmän kannalta sopivimmille foorumeille. Kampanja suunnataan perinteisen median osalta vain näihin lehtiin (nuorille: Nuorten Luonto, Hevoshullu, Jalkapallolehti; heidän vanhemmilleen Erä, hevosurheilu, IS Veikkaaja)
- Toisena kohderyhmänä 35-74 -vuotiaat aikuiset ja seniorit, jotka tekevät paikkaan liittyviä valintoja sijainnin, saavutettavuuden, toimivien lähipalvelujen, luontoon ja vapaa-aikaan liittyvien harrastusten ja kohtuullisten elämiseen ja asumiseen liittyvien kustannusten perusteella.
 - Kohderyhmän jakaminen 5-10 vuoden laajuisiin ikäryhmiin, joiden osalta määritellään tärkeimmät veto- ja pitovoimaisuuteen vaikuttavat tekijät
- Muut mediakanavat valitaan kampanjan kohderyhmien mukaan
- **Vastuutahot:** Kuntien viestintä ja kunnanjohtajat
- **Aikataulu:** Kampanjan suunnittelu käyntiin syksyllä 2018. Toteutus 2019, kampanjointia vuosi.
- **Mittarit:**
 - Kampanjan huomioarvo mediassa
 - Seudun nettomuuton kehittyminen kohderyhmässä positiiviseksi

OMAEHTOINEN KEHITTÄMINEN

Elinvoiman vahvistamisessa uusin ja pirtein voima on perinteisen 3. sektorin (järjestöt ja yhdistykset) ohella 4. sektori, joka viittaa niihin henkilöihin, jotka eivät ole järjestäytyneet järjestöihin tai perinteisiin organisaatioihin. 4. sektorin toimijat organisoituvat vapaa- ja omaehtoisesti, ne saattavat järjestyä yhden tapauksen tai kohteen ympärille, tai ne voivat löytää pitkäjänteisen yhteyden tiettyyn teemaan. 4. sektori voi muuttaa muotoaan ja purkautua nopeastikin, eikä niitä voida johtaa tai ohjata samalla tavalla kuin muita toimijoita. Ylilyönneille on mahdollisuus, mutta se riski kannattaa ottaa. 4. sektorin voima kannattaa valjastaa alueen kehittämiseen. Ympäri Suomea levinneet, kaupunkikulttuurin ilmentymät, ravintola- ja siivouspäivät, toimivat esimerkkeinä tapahtumista, joissa ei ole varsinaista järjestäjää, vaan tapahtumat muotoutuvat sosiaalisen median avulla yksittäisten osallistujien näköisiksi.

Seudulla tulisi taata puitteet itseohjautuvalle ja yhteisölliselle kansalaisaktiivisuudelle sekä kuntakeskustoissa että kylissä. Kunnissa on esimerkkejä tämänkaltaisten tapahtumien edistämisestä esimerkiksi lupakäytäntöjä tarkoituksenmukaistamalla, erilaisia yhteisömanagereita ja koordinaattoreita palkkaamalla sekä osallistavaa budjetointia kehittämällä. Aktiivisten kuntalaisten organisoima toiminta synnyttää muutakin kuin päälle liimattua "pöhinää". Parhaimmillaan se antaa asukkailleen aitoja ja kannustavia kokemuksia kaikille avoimesta ja yhteisöllisestä toiminnasta. Seudun kuntien näkökulmista toiminta antaa loistavan mahdollisuuden erottua ja luoda uudenlaista tekemisen kulttuuria. Toimintaan tulee kannustaa kaupunginosien ja kylien ohella innovatiivisesti myös yli kuntarajojen.

Kansalaisaktiivisuuden mahdollistaminen edellyttää muutosta ajatus- ja toimintakulttuuriin. Kunnat toimivat mahdollistavana ja puitteet antavana, eivät niinkään järjestävänä tahona. Hallinnon tulee antaa tilaa ja vastuuta toimijoille, joilla on into ja edellytyksiä järjestää luovia, hauskoja ja mukaansatempaavia tapahtumia sekä tempauksia.

KÄRKITOIMENPIDE 12: 4. SEKTORI UUDEKSI KEHITTÄMISEN VOIMAVARAKSI

Olosuhteiden luominen omaehtoiselle kehittämistoiminnalle, eli 4.sektorille.

- 4. sektorin tempausten järjestäminen, kootaan iskujoukko kehittäjistä, joille kunta osoittaa resursseja, ja sopivia tiloja
- Iskujoukon tueksi rekrytoidaan suuremmista kaupungeista esim. tunnettu katutaiteen kärkinimi, joka houkuttelee mukaan laajempaa joukkoa, ikähaitarin kaikista päistä
- Iskujoukko kiertää kaikki seudun kunnat, järjestäen yhden tempauksen jokaisessa kunnassa
- Tapahtumatarjonnan rikastuttaminen ja mahdollistaminen
 - Esim. siivouspäivien, ravintolapäivien ja muiden pop-up tapahtumien järjestäminen ja mahdollistaminen
- HUOM. toimenpide vaatii viranomaisten ja poliitikkojen asennemuutosta kohti sallivampaa toiminta- ja kokeilukulttuuria
- **Vastuutahot:** Kuntien kulttuuri- ja yhdistysasioista vastaavat, 3. sektori ja 4. sektori
- **Aikataulu:** Ensimmäinen 4. sektorin tempausten sarja keväällä 2019, valmistelu syksyllä 2018
- **Mittarit:**
 - Uusien tapahtumien järjestäminen, vähintään neljä uutta vuodessa
 - Asennemuutoksen aikaansaminen: kysytään virkamiehiltä ja valtuutetuilta 2019 ovatko he kokeilujen ja 4. sektorin suhteen positiivisempia kuin aiemmin
 - Tempausten onnistuminen, palaute toimijoilta ja tempauksissa mukana olleilta

MUUT ELINVOIMATEOT

- Seudullisen tiedotuskanavan ja hyvien käytäntöjen pankin rakentaminen
- Avoimuuden ja läpinäkyvyyden kulttuurin kehittäminen seudun yhteiseksi toimintatavaksi
- Raha- tai materiaaliset avustukset järjestöille, asukas- ja kyläyhdistyksille tai muille ryhmittymille osallistavan budjetoinnin muodossa
- Kuntalaisten yhteistilojen ylläpitäminen ja kehittäminen (Seurantalot, kirjastot, nuorisotilat ja mahdolliset pop-up tilat)
- Keskustojen liiketilöiden hyödyntäminen tilapäisesti esim. kulttuuritoiminnassa, järjestöjen käytössä tai etätyöskentelytiloina katukuvan elävöittämiseksi
- Vajaakäyttöisten tilojen osoittaminen tai edullinen vuokraaminen tapahtumien järjestämistä varten
- Sopiminen seudullisista kärkihankkeista tai verkostoista seudun yhteisen kehittämisen pohjaksi.
 - Toimijoiden nimeäminen mukaan kaikista kunnista (yritykset, oppilaitokset ja kunnat)
 - Hankesuunnitelmien/ verkostojen toimintasuunnitelmien laadinta
 - Rahoitusmahdollisuuksien selvittäminen ja/tai resursointi kunnista
- Yrittäjien tarpeiden huomioiminen osallistamalla elinkeinotoimen toiminnan ja palveluiden suunnitteluun sekä etenkin elinkeinoasioiden päätöksentekoon
- Elinkeinopoliittisen työryhmän henkiin herättäminen. Seudulle tarvitaan foorumi, jossa yrittäjien, luottamushenkilöiden ja kuntien johdon kesken voidaan käydä vuoropuhelua
- Seutuneuvoston toiminnan uudistaminen. Kunnanjohtajat ja kunnanhallitusten puheenjohtajat työstämään yhteisiä ehdotuksia kunnille
- Tiiviiden suhteiden luominen kansallisiin rahoittajiin (mm. Business Finland)
- Tunnistettujen matkailun kärkikohteiden hyödyntäminen imagon ja brändin vahvistamisessa
- Isompien seudullisten tapahtumien kehittäminen tunnettuuden lisäämiseksi
 - FRUSH on lupaava esimerkki, jota tulee kehittää edelleen
- Aukkaiden järjestämisen toiminnan hyödyntäminen viestinnässä, markkinoinnissa ja matkailussa
- 25-34 -vuotiaiden nuorten aikuisten tulomuuton lisäämiseksi tehtävä markkinointiyhteistyö ja tunnettuuden lisääminen muiden Kanta-Hämeen ja Varsinais-Suomen seutujen kanssa.

Liitteet

Liite 1. Elinvoimaohjelman tuoteseloste

Liite 2. Elinvoimatyön vaiheet

Liite 3. Elinvoimaohjelman taustatietopakettin tiivistelmä

Liite 4. Elinvoimaohjelman taustatietopaketti (Syvennetty muuttaja-analyysi, veto- ja pitovoimakyselyn tulokset sekä valovoimakyselyn tulokset)